

molčalo in s tem podpiralo to demagogijo pobijalstva! Tako umetno ščuvalo in napravljajo spor med ljudstvom in učiteljstvom. Kadar „katoliško“ časopisje govori o šoli in učiteljstvu, tedaj rabi take-le psovke: Brezverska šola — brezversko učiteljstvo — učiteljska korumpiranamasa — napredna zalega, katere žitje in bitje je obrnjeno samo na žep — podleži — liberalna učiteljska banda — diabolčni sebičnejši — samogoltnejši — brezvestni izkoriščevalci — prodane duše — zalega, ki jo gonijo najnižje želodčne sile — liberalna učiteljska tolpa — politički bebeci — mleznobiti učiteljski pobje! — In neki drugi „katoliški“ ljudski list je med drugimi priobčil v letošnjem letu tudi take psovke: Demoralizirano učiteljstvo — banda učiteljstva — učiteljstvo je zoprno slovenskemu ljudstvu, kakor so mu zoprni cigani, ki so tudi brezdomovinci, dasi malo boljše vrste, kakor pa brezdomovinski liberalni učitelji — ti ničvrednejši — podle duše — gnoj itd., itd. — Sedaj pa se postavlja „Slovenec“ v pozo užaljene nedolžnosti in se čudi, da je naše potrpežljivosti konec in da smo začeli izvajati geslo: klin s klinom! — To je uspeh njegove provokacije, zato naj prime samega sebe za nos, ker je dobil to, kar je iskal!

„Veliko hujše pa je, če zadržno katoliško podjetje tako nekatoliško kloako tiska v izgubo.“

To naj bi si zapisali Slovenčevi moralisti na čelo in v spomin, kadar v „Slovenec“ nepošteno in krivično napadajo učiteljstvo in blatijo ves stan — brez izjeme. Interesantno bo pa, če pričnemo govoriti o brezplačnih izvodih „Slovenca“ in o njega deficitih, o katerih smo bolje informirani kakor „Slovenec“ o „Jutrovih“.

V isti notici,

ko pravijo Slovenčevi, da znaša dolg „Jutra“ 23.000 K, se malo bolj spodaj obračajo na naše uredništvo z vprašanjem: Koliko v resnici znaša dolg „Jutra“? — Logični bebeci! Zakaj rajši ne govorite o svojih dolgovih v tiskarni in pri „Slovenec“, o katerih ste saj dobro informirani? Povejte rajši o tem, da ne bomo mi imeli morebi slabšega mnenja o teh podjetjih — kakor je v resnici!

Zakaj ste pa kradli pri nas?

Gospodje, poštenjaki! Vi, ki ste katoliški, ste se li morali posluževati tatvine, da ste dobili šolske tiskovine iz „Učit. tiskarne“? Se li od tatvine preživljate, vi katoliški revolvermoralisti? Se li morate preživljati le s pomočjo bojkota v znamenju patriotizma, katolicizma in zakupništva javne morale?

Kaj smemo tiskati in česa ne smemo tiskati?

Tako se povprašujejo moralisti iz „Katoliške tiskarne“, na drugi strani so pa napredaj kakor javne vlačuge!

„Vdovsko društvo“ in „Učiteljski konvikt“ imata vsako leto svoj redni letni občni zbor. To je najvišja inštanca za odbora teh društev, zaradi tega je vse psovanje in zaletavanje katoliških farizejev in kloakarjev zaman in brezpomembno. Odgovor se daje tem, ki so v to upravičeni in so ga vredni!

„Največja oslarija.“

Norčevanje s slovenskim vseučiliškim vprašanjem od strani klerikalcev se nadaljuje. — V nedeljo je imel v Ljubljani dr. Sušteršič shod, na katerem je rekel, da je bil vseučiliški fond največja oslarija. Čudno pač, da je svoj čas v kranjskem deželnem zboru tudi on glasoval za „največjo oslarijo“ in čudno, da ni tudi fonda za „katoliško“ vseučilišče imenoval prav tako „največje oslarije“! To je pač klerikalna logika: **K a k o r k o m u k a ž e !**

Umrlim tovarišem v spomin.

Danes nam je pod črto zmanjkalo prostora, tako hitro zori smrtna žetev... Skoro bi dejali: edina dobrotnica naša je smrt; vsaj ta je proti nam — pravična!

Priobčujemo doposlane nekrologe kar na tem mestu, da se ne zakasnimo z njimi in da tudi mi položimo na še sveže grobove skromno cvetko ljubezni in prijateljstva!

Anton Jeršinoviču v spomin.

Dne 13. marca 1911. leta je prominil Anton Jeršinovič, ravnatelj v pokouju. Bil je vzor učitelja, moč trdne volje, neizčrpne energije in neumorne delavnosti.

Za njim žaluje mesto Črnomelj in vsa Bela krajina. Po njegovih delih se lahko uvidi, kaj zamore ustvariti ljudski učitelj, ako mu bije srce za blagor naroda. V Beli Krajini se ni vršil čin, pri katerem bi ne bil zaposlovan pokojnik. Lahko trdim, da je bil voditelj Bele Krajine on, ljudski učitelj — trpin!

Pokojni Anton je zagledal tuč sveta v Prečni pri Novem mestu dne 6. nov. 1845. Obiskoval je učiteljske v Ljubljani. Že v učiteljsku so spoznali njegove zmožnosti, zakaj peklican je bil že kot pripravnik na šolo pri sv. Jakobu v Ljubljani in to kot provizorični, pomožni učitelj, kjer je služboval pol leta.

Maturiral je leta 1861., ko je bil šele v 17. letu; zato je moral prositi ministrstvo, ki je njegovi prošnji tudi ugodilo, da je [b.] istega leta nastavljen kot provizorični učitelj v Črnomlju.

Poln mladeniških idej se je podal čez Gorjance v Belo Krajino ter se prijavil svetni oblasti, da nastopi svojo službo. Šele nekoliko dni pozneje se je predstavil Martinu Skubicu, dekanu v Semiču, kot nadzorniku konkordatnih šol.

Dekanu Skubicu pa ni bilo všeč, da se je 17 letni mladenič predstavil poprej svetni oblasti in potem šele njemu, dekanu in nadzorniku.

Prav rad je pokojnik pravil anekdoto iz svojega pričetnega službovanja: „S praznim želodcem in s praznim žepom sem se napotil osmi dan v Semič. Nič slabega sluteč, potrkam na dekanova vrata. „Noter!“ zadoni močan glas. Strahoma primem za kljuko, odprem ter se prav globoko poklonim, kakor je bilo takrat zaukazano, in se predstavim: Anton Jeršinovič, pomožni učitelj v Črnomlju. — Dekan namrži obrvi in jezno zarohni: „Kje ste bili poprej? Ali ne veste, da bi se morali najprej pri meni zgledati?“ Danes Vas ne sprejemem. Pridite čez tri dni! — To Vam nalagam za kazen. — Hodite!“ — Potrt sem romal nazaj v Črnomelj, čez tri dni sem pa zopet capljal po blatu v Semič.“

Izpit učne usposobljenosti je napravil leta 1865.

Ko je prišel v Črnomelj, je bila šola že štirirazredna. Ravnatelj na tej konkordatni šoli je bil tedanjí redni katehet Jernej Kosec. Pokojnik je služboval pod vodstvom štirih katehetov. Ko se je preselil njegov prvi svetni voditelj Josip Juvan v Graec, je bil imenovan dne 21. septembra 1871. leta Jeršinovič nadučiteljem.

Leta 1876. je postal okrajni šolski nadzornik za črnomaljski okraj; leta 1895. pa je bil nadzornik za novomeški, kočevski in črnomaljski okraj ter je bil kot tak do svojega vpokojenja 1902. leta.

Že v prvih letih svojega službovanja je zapazil pokojni Anton, da je Bela Krajina jako zaostala na gospodarskem polju. Odločil se je izpopolniti svoje znanje posebno v sadjereji. Obiskoval je dva kmetijska tečaja, in sicer po pol leta na Dunaju in v Mariboru.

Pod njegovim vodstvom se je vršilo zlahtno cepljenje dreves v črnomaljskem okraju.

Vnet za napredek učiteljstva, je ustanovil leta 1875. okrajno učiteljsko društvo s sedežem v Črnomlju ter bil njegov prvi predsednik.

Za zasluge, ki si je jih pridobil na polju šolstva, ga je Belokranjsko učiteljsko društvo izvolilo svojim častnim članom. Svojo ljubav in naklonjenost pa mu je učiteljstvo pokazalo ob njegovi 25letnici nadzorništva s tem, da mu je poklonilo srebrni pokal.

Posebno je čislal učitelja, ki ni bil samo učitelj v šoli, ampak tudi izobraževalec naroda zunaj šole. Kar je zahteval od učiteljstva, to je ustvarjal tudi sam. S svojim zgledom je bodril tudi druge tovariše k delu.

Ustanovil je leta 1885. v Črnomlju posojilnico, katere delaven načelnik vkljub svoji bolezní je bil do smrti. Leta 1898. pa je zasnoval in postavil krasno posojilniško zgradbo, ki je kras mestu in monumentalni spomenik njegove neizčrpne delavnosti.

Nič manj krasna stavba, ki ovekovečuje njegovo marljivost, je Franc Jožefova šola v Črnomlju. Po njegovih zaslugah so jo odpri pouku leta 1890.

Mnogo krasnih šol, posebno ono v Metliki, so zidali pod njegovim nadzorništvom.

Kot ustanovnik in nje prvi načelnik prostovoljne požarne brambe ter kot ustanovni član, nekaj časa predsednik, tajnik in pevodja Čitalnice je skrbel, da dobita te dve društvi stalne, brezplačne prostore v posojilniški hiši.

Kar je ustvaril, vse stoji na trdni skali. Kar je bil pokojni Gangl, oče našega Engelberta, Metliki, to je bil Jeršinovič mestu Črnomlju. Bila sta voditelja, a zraven tega tudi marljiva, neumorna delavca.

Da zbudi veselje in življenje v meščanih, je pokojni Jeršinovič ustanovil „mestno godbo“ in bil tudi sam njen načelnik. Dostikrat je rekel: „Življenje brez petja, je pomlad brez cvetja.“

Vrhu vseh doslej omenjenih častnih mest je bil od leta 1880. pa do smrti odbornik in tajnik cestnega odbora. Nadalje je bil mnogoletni mestni odbornik in že v letih 1890. do 1894. član odseka za belokranjsko železnico.

Njegovo požrtvovalno delo je našlo povsod splošno priznanje.

Ko ga je vladar odlikoval z zlatim služnim križcem, so ga občine Črnomelj, Talčji Vrh in Loka izvolile leta 1893. častnim meščanom, oziroma občanom.

Ob priliki vpokojenja mu je bil podeljen častni naslov ravnatelja.

Zadnja leta njegovega službovanja mu je nadležna smrt prehlade potisnila palico v roke. H koncu življenja pa ga je posadila v voziček.

Največja uteha v njegovi bolezni so mu bili njegovi otroci in njegova soproga. Ginljivo je bilo videti, ko je oprt na rame svojega poedinega sina v častniški uniformi korakal po sobi.

Neizbrisen pa ostane vsakomur prizor pri neki svečanosti, ko so ga dvignili junaški sinovi: stotnik Adolf, nadporočnik Gustav in poročnik Nac ter ugledni gimnazijski profesor Anton svojega ljubljenečega očeta v voz. Solze ginjenosti so stopile vsem navzočim v oči in vsakdo je moral priznati, da so vrli sinovi vredni vrliga očeta!

Razen prej omenjenih sinov je ostavil pokojnik še dve hčerki, ki sta obe preskrbljeni. Starejša je soproga nekega višjega uradnika, mlajša pa verna družica uglednega trgovca.

Za ljubljenim svojim možem žaluje še njegova mila soproga, verna spremljevalka njegova. Negovala ga je v vsej dolgoletni mučni bolezni tako milo in presrečno, kakor neguje mati svoje nad vse ljubljeno miljenče. Čast taki ženi!

Veličasten pogreb je pričal, kako obče spoštovan in priljubljen je bil pokojni Anton. Učiteljstvo mu je zapelo tri žalostinke, nagrobni govor pa je govoril metliški župan g. Jutraš, pokojnikov dober prijatelj.

Solnce je že davno zašlo in prvi tihi mrak je zagrnil otožno pokopališče, ko so spustili rakev v hladno zemljo.

Pokojnik leži v kapeli, ki si jo je sam s svojim neumornim delom zaslužil.

A tudi v tega blagega moža so se zagnjale klerikalne hijene!

Tako si, dragi tovariš, dokončal svoj tek zemeljskega bivanja! Prerano nam Te je ugrabila neizprosna smrt.

Še dolgo, dolgo bodo obrnjeni pogledi Tvojih otrok tja v Belo Krajino, kamor Te je dovela usoda pred polstoletjem kot 17 letnega mladeniča. Še dolgo bodo uhajale želje Tvojih sinov na domače ognjišče, kamor so se ponovno zbirali skoro vsako leto. Še dolgo bodo iskali žarkih Tvojih pogledov, ki so jih oživljajoče pozdravljali, kakor pozdravlja jutranje mlado solnce pomladne cvetove.

Ali Tvoja usta molče, Tvoje oko spava nevdramen sen in Tvoje srce počiva počitek trudnega potnika!

Ti spavaš!

Spavaj, dragi, spavaj pravičnika, saj namesto Tebe govore Tvoja dela. Posloviti se nam je od Tebe, dragi tovariš, z željo:

Naj Tebi v daljah lepše solnce sije, tam v daljnih daljah brez solza, dejanje polstoletno Tebi venec vije, Ti živel si za blagor naroda.

Saj Ti poznal za narod svoj si žrtev, bistril si um, preganjal strah in mrak, tovariš Tone, Ti za narod nisi mrtev, dejanj ne krije Tvojih črn oblak!

In kadar spet ozeleni Dobrava, zažvgolet škranček bo z višin, z njim narod glasno klical bo Ti: „Slava!“ nikdar Tvoj ne zamre spomin!

T i h o z o r.

† Pavle Šilc.

„Za menoj ne boš nič pisal, veš, ko bom umrl.“

„Seveda, ker boš ti za menoj, kaj, Pavle?“ je bil moj odgovor pred več kot petnajstimi leti, ko smo se imeli na Pivki z očetom Zamanom svoja shajališča pri mami na Dilcah, v Hraščah, v Šmihelu in Landolu, pri Piku in na Vei. Ubelskem, na Razdrtem in na Lozicah. Kjer je bil zraven Pavle, tam ni bilo brez zabave, brez smeha. Pristna ribniška natura je bil in nič zlobna. Vedno vesel, kratkočasen, navadno brez denarja, vendar ne preveč zadolžen. Dober organist in dober pevodja, vesten učitelj, zvest prijatelj... bil — moj Bog! — in zdaj Te ni več.

Ko smo se lani 5. avgusta v Novem mestu sešli popoldne delegatje pred zborovanjem delegacij Zaveze pri Tučku, kdo je bil bolj vesel kot Ti, Pavle? „Lej ga no — Pivčana!“ je bil stari pozdrav in potem spominov brez konca. Saj se nisva videla toliko let. S svojim ribniškim humorjem je prav izvrstno sodeloval, ko smo na posebno slovesen način mi — 25 letni veterani — praznovali „srebrno maturo“. Z njegovo gospo soprogo smo naslednji dan popoldne živeli samo nekdanjim časom, nekdanjim spominom. Kakor bi bil slutil, da se vidiva poslednjič.

Kamorkoli sva dregnila v prošlost, je bila veleinteresantna. Če sem ga vprašal, koliko je zaslužil kot direktorjev „škrivan“ v Kopru, se je moško odrezal: „En par podplatov“. Ko je mene podražil, koliko denarja sem imel v Stranah pri Posegi, kjer smo obirali pečenega petelina, sem moral priznati zopet: „En par dvojač“. Spominjala sva se, kako smo o velikonočnih počitnicah v Naklem poleg Škocijanskih lukenj jedli velikonočno jagnje pri gostoljubnem starinu duhovniku K., ki nas je prosil navzoče pevce, naj uberemo domačo pesem. In ubrali smo jo tako, da je pomagal celo slučajno navzoči slovenski renegat in sedanji nemškutarski okr. šol. nadzornik prof. Sch. Le prerano se nam je bližala noč, in preko „lukenj“ se pa ponoči ne more čez Gabrk in Senožče pod Nanos. Zopet je bil Pavle v svojem elementu. Pokazal je nam tisto popoldne že prej mesto ob zeleni Reki, kjer je bil nekoč kopajočim se Tržačankam poskril obleko in se jim potem smejal v grmovju. Pozneje je poiskal čolna župnika Š. in ustregel javkajoči laški gospodi — prav lahko.

Pavle je namreč služboval pod Vremščico in kakor povsod tudi tukaj uganjal svoje čarobije. Rad je povedal, kako se mu je godilo med Kočevarji. Bil je namreč izboren violinist in našel prvo leto po dovršeni maturi ugodno mesto v Kočevju. Pozneje ga niso marali, ker je bil zaveden, odločen Slovenec. V Žireh je bil tudi starosta Sokola.

Kakor v Vremah se je tudi pozneje na Pivki zbral okrog njega zbor prijateljev, med temi tudi pisec teh vrstic, ki zadnjič v dolenski metropoli nisem mogel drugače, nego da sem ga podražil: „Kako pa tedaj v Hrenovicah, ko si končal „credo“ pete maše pri „homo factus est“, t. j. približno na sredi?“ (Pavle je namreč za blagoslovljenje novih zvonov komponiral sam novo latinsko mašo ter končal svoj umotvor do „credo“ prav na sredi. To ga ni spravilo prav nič v zadrego). „Tako znamo pri nas!“ Župnik je bil hud, češ: drugod pojejo o takih prilikah „credo“ do konca. — „Pri tej maši ne.“ — Zakaj ne? — „Ker ga nima“. Tedaj se je začela pesameca na drugem koncu.

Natančno mi je povedal, kako se je poslovil od Hrenovic in se uvedel v Žiri. Njegova gospa soproga se je uprav dražestno nasmehnila, ko sem ga vprašal v Novem mestu pri Zvezdi, kako je segal v roko ob slovesu iz Hrenovic prijateljem in prijateljicam na Dilcah, v Hraščah, Landolu, Šmihelu, Hrenovicah, Hruševju, pri Piku i. t. d. — „Prav lahko“, je bil odgovor in tudi sam se je nasmehnil. Zupal mi je, da si je slednjič gmotno opomogel in pogledal svojo soprogo. Vsi smo se umeli. Dne 7. avgusta 1910 je v Bršljinu zazvižgal vlak na Stražo, trčila sva poslednjič, želeč si

snidenja in sva se videla zadnjikrat. Različna so bila najina pota. Imel je še dolg načrt za potovanje o počitnicah, mene je „vleklo“ domov k družini, k opravi. Še sem tu, a ti, Pavle, v nebesih. Da, učitelj čaka le kratka sreča na svetu. Kmalu se vidimo! Pax tibi!

Ivo Trošt.

† Slavko Cepuder.

Mlado, nadepolno življenje je podleglo kruti usodi. Slavko Cepuder, mož poln idealov in navdušenja za učiteljski stan, je postal v cvetju svojega življenja žrtev učiteljske morilke — jetike.

Poln idealov, pravimo, je bil on, ki je legel v prezgodnji grob. Da, res! Poln idealov in navdušenja za učiteljski stan je zapustil l. 1908. ljubljansko učiteljsko. Nanizal si je lepe načrte, kako bo služil svojemu narodu, ki ga je presrečno ljubil in koristil svojemu teptanemu stanu, ki mu je bil vdan z dušo in telesom.

Na to mlado, dehtečo cvetko v učiteljskem stanu je pa padel mraz ter ji zamoril razvoj že v popju. Kruta usoda je zanesla idealnega mladeniča pod brezsrčno vodstvo materialista, pustolovca in stratsnega strankarja! To je bil prvi smrtni udarec na mehko srce blagega Slavka Cepudra. Kaj je ta siromak prebil pod tem strankarjem, vemo mi, ki smo mu otirali solze in zalivali tolažilnega balzama v njegovo dušo. Tiste grde, nekolegialne spletke, ki so jih uprizarjali proti njemu, da bi bil očrnujen navzgor, da bi mu odjedli eksistenco, so zagrenile njegovo mlado življenje ter mu prizadejale smrtno rano. In to samo zaradi tega, da bi mladi mož zatajil svoj značaj in svoje prepričanje, ter vstopil v tabor tistih, ki se družijo z nasprotniki šolstva in učiteljstva ter zasledujejo vselej in povsod le svoje lastne koristi.

Ko ni šlo pri pokojnem Cepudru s terorizmom, je poizkusil njegov šef, breznačajni egoist, svojo srečo s sladkimi obljubami, ter mu ponujal stranski zaslužek v nekem klerikalnem zavodu.

Tudi to ni premotilo značajnega Cepudra. Ostal je zvest svojemu notranjemu prepričanju, četudi bi ostal brez službe! In ni malo manj kalo, pa bi bil ostal brez kruha, in njegovi ideali bi bili poteptani in uničeni bržkone za vselej. Njegovim fakičnim morilecem naj črv razjeda črno vest do konca dni! Mašuje naj se na njih z vso grozovito silo! — Tu so mu pa priskočili na pomoč njegovi napredni tovariši in prijatelji, ki so zastavili na merodajnih mestih ves svoj vpliv, da ni postal Slavko žrtev Nepomukovih spletk. Dobil je službo na Barju in kmalu na to pa na l. mestni šoli. To bi ga morali videti, kako vdan je bil tema svojima voditeljema, ker je spoznal v vsakem blagohotnega svetovalca, tovariša in prijatelja. Zato se je pa obeh oklenil z vsem sreem in z vso svojo dušo. Bil je naravnost vzor pridnega in vestnega učitelja in odkritosrčnega tovariša. To izpričevalo mu je dal tudi njegov nadzornik, ko je pregledoval njegove vzorno spisane uradne spise in vestno spisane in popravljene izdelke učencev. Prepričal se je, da so delali Slavku Cepudru veliko krivico, ki je pa ni zakrivil nadzornik, ampak Jeglič! Taki ljudje niso vredni, da jih zemlja nosi!

In tako je ta mladi idealni mož pokusil že prvo leto svojega službovanja grenki učiteljski kruh, ki je pa tembolj grenak, če mu ga grene lastni tovariši in ga mora mehčati s svojimi grenkimi solzami.

Prestal je! — — —

V četrtek, dne 23. marca t. l., par minut pred poldnevom ga je objel smrtni angel ter ga rešil trpljenja in pomanjkanja. Rešil ga je bližine tistih, ki so mu že ob življenju kopali in izkopali grob! Njegova „dobra mamica“ — tako je on vedno nazival v družbi svojo mater — je sedela poleg njega ter pisala klerikalnemu trdosrčnemu, da bi ji v teh stiskah izplačal njen zaslužek, kar se pa ni zgodilo. Kar začne Slavko globokeje in bolj poredkoma dihati. Mati zaihti; na pomoč priskoči drugi sin; ta ga vzdigne, Slavko se nasmehne in — izdihne svojo blago dušo. Obenem pa je Osveta potrkala na vrata voditelja II. mestne šole.

In ta nasmeh se drži Slavka tudi na mrtvaškem odru, ki priča, da ga je božji angel povedel tja, kjer ni križev, težav, ne joku! —

Porodil se je Slavko Cepuder l. 1889. v Leskovcu, kjer je bil njegov oče nadučitelj, ki je bil pa pozneje premeščen na Studenec pri Krškem. Tu je bil oče nadučitelj, mati pa učiteljica. Ljudsko šolo je pohajal pokojni Slavko dve leti pri svojem očetu in dve leti pa pri svojih sorodnikih v Bolcanu na Tirolskem. Potem je prestopil v srednjo šolo. Prvi in drugi gimnazijski razred je dovršil v Beljaku, oziroma v Št. Pavlu na Koroškem; tretji in četrti gimnazijski razred je pa pohajal v Ljubljani. Nato je prestopil v ljubljansko učiteljsko, kjer je l. 1908. maturiral s prav dobrim uspehom.

Pokojnik je bil godbeno jako naobražen; do petja je imel posebno veselje. V Bizovniku je imel svoj pevski zbor in zadnje leto pred boleznijo je bil pevovodja pevskega društva „Slavec“. Tudi pri „Glasbeni Matici“ je bil neumorno delaven, kjer je poučeval učiteljske in pevstvo.

Obe leti svojega službovanja je bil odbornik „Ljubljanskega učiteljskega društva“, ki mu je v znak hvaležnosti položilo venec na krsto. Lep venec mu je poklonil tudi učiteljski zbor I. mestne šole, kjer je pokojnik nazadnje služboval. Spomnila se ga je tudi „Glasbena Matica“, ki mu je položila na grob lavorjev venec. Pred hišo žalosti mu je zapel ad hoc sestavljeni pevski zbor, obstoječ iz učiteljskih in članov pevskega društva „Slavec“.

Mlad se je ločil Slavko Cepuder od nas, a za sabo je zapustil sled in spomin neumorno delavnega narodnega učitelja, vzornega tovariša in kremenitega značaja.

V miru počivaj, blaga duša! Mi bomo poskrbeli, da se osetimo za krivice, storjene nad teboj!

Ob prezgodnjem grobu.

Manom Slavka Cepudra.

Manj strašna noč je v črne zemlje krili, ko so pod svetlim solncem sužnji dnovi!

Z nasmehom na obličju je umrl, in ta nasmeh mu je ostal na obličju še nadalje, ko je že končal trpljenje, ki mu ga je nakladalo življenje.

Bil je to oni ironični nasmeh, ki je z njimi prenašal najhujše udarce usode; oni ironični nasmeh, ki si mu ga lahko bral z obraza, če mu je življenje naklonilo tudi kako radostno urico. Trenuten lunin žarek v temoti dolge, viharne noči . . .

Stala sva na Marijinem trgu. Pripovedoval mi je, da je bil pri zdravniku in da pojde v bolnišnico. Težko je stal, komaj je hodil . . .

„Na Bizovnik pojdem še danes.“ — Po kaj? — „Učit pojdem.“ — Počemu, pojdi v posteljo. Slab si! — „Moram, obljubil sem. Prišli so me prositi kmetje sami.“ — Slab si, opravičili ti bodo. — „Ne; hoteli so zbor uničiti. Intrigirali so. Rovali so zoper mene. Pojdem! Obljubil sem in hočem pokazati, da imam trdno voljo in da ne delam sebi v dobiček. Peljal se bom, če ni drugače.“

Ne muči se! — In zopet ga je obšel oni ironični nasmeh. Zaničevalen se mi je zdel. Zakašljal je in odšel — —

In drugi dan so mi pripovedovali, da je bil v Bizovniku, učil je zbor peti. Nazaj ni mogel več sam. pripeljati so ga morali.

Hotel je iti drugi dan v šolo, a ni se mogel več dvigniti iz postelje. Moral je v bolnico . . .

Prišel je k meni: „Kaj sem napravil?“ — Kaj? — „Ne vem!“ — Od kje ta zmedenost? — „Bil sem na magistratu.“ — Zaradi česa? — „Prezrl sem nekaj napak pri korekturi v zvezkih.“ — In to so delikti, na podlagi katerih obesajo ljudi, uničujejo eksistenco? — „Da! Službe ne dobim!“ — Kdo je ovadil? — „Ne vem . . .“ — S čim priča? — „Zvezki leže na magistratu.“ — Kdo jih je nesel tja? — Ne vem — — — In kaj naj dokazujejo in dokažejo? — „Da ne znam slovenčine . . .“

In zopet mu je zaigral oni ironični nasmeh na obrazu. Bil je žalosten, potr in hotel je to prikriti.

In tako justicirajo uradno komisijo in izpričevala, ki jih ona izdaje! Kdo je ta človek? Poznam ga. Moj predstojnik je! Nočem ga imenovati.“

To je denunciacija!

„Da! . . . Vem! . . . Navajen sem. Ni to najhujši udarec, ki sem ga prebil tu!“

In zopet se mu je zazibal ironični nasmeh na licu. Rekel ni ničesar . . .

In tisti ironični nasmeh mu je ostal na obrazu tudi, ko je umrl. Molčal je; in ta nasmeh je pripovedoval in pričal zopet to, kar mi je sam pripovedoval tedaj.

Še več mi je povedal. — On molči, zato molčim tudi jaz. On ne more, zato ne morem tudi jaz: da bi zbujal srd in sovraštvo nanj, ki ga ni zaslužil.

Bil sem pri njem v bolnici. Ležal je v postelji. Govoril je tiho in hripavo. Obraz mu je bil blede in upadel, oči so mu žarele tako kakor prej; pogum in energija sta odsevala iz njih — tako kakor prej.

Zopet mu je zaigral nasmeh na obrazu. Dvignil se je na postelji, in ironični nasmeh mi je pričal, da je vesel mojega prihoda — ker že precej časa nisem bil pri njem.

„Glej, služil sem, plačo so mi ustavili.“ Slišal sem, rad bi pomagal! — „Služkinji odpovedo na štirinajst dni, meni sploh odpovedali niso, ustavili so kratkoma plačo.“

„Bolam sem, prosil sem za dopust in nisem ga dobil. Posla vzdržuje še štirinajst dni gospodar, če zbolim v času, ko je služil pri njem; meni so ustavili plačo in dopusta nisem dobil.“

„Supliral sem za rajnim Bahoveem pol leta, ko je on umrl, sem poučeval pol leta brezplačno. V počitnicah tudi nisem prejel niti vinarja. Potem mi niso hoteli dati službe . . . Sedaj so mi ustavili plačo, ker sem bolan in ne morem poučevati.“

„Smo li res na slabšem nego hlapci?“ „Delal sem prošnje — brezuspešno!“ Prosili in pojasnjevali so drugi — — brezuspešno!

Žalosten sem odhajal od njega. Krivica se je godila, a zaman so jo pojasnjevali. Zaman, ker so iskali v boleznih — politike . . .

Okreval je malo, vstal je, a moral je zopet leči. Zavratna bolezen — jetika!

Bil sem pri njem na domu. Solnce je sijalo pri oknu in pri vratih od balkona v sobo.

„Bolje je. Solnce bo gorkeje, toplo bo, in pojdem na jug. Pojdem v zdravilišče. Krepkejši sem.“

In dvignil se je na postelji. Zakašljal je in moral zopet leči.

„Podpora sem dobil, a ne od deželnegea odbora. Dobil sem jo od zdravnikov — od Društva za bolne na pljučih.“

In rečeno mi je bilo, da je dež. odbor odklonil prošnjo, ker mu je dalo podporo društvo zdravnikov. Hm! Osem mesecev bolezni, bolnica, zdravila in drugo, in odklonili so . . .

Da, da! V boleznih iščejo politike, kalijo mir, provzročujejo — bedo, smrt!

Ko bi hotel postati neodkrit, ko bi hotel zatajiti sebe, kakor so mu nasvetovali — — Vse, vse bi bilo dobro, le za poštenost ni pravice na svetu!

Zaslišim glas: „Mir in pokoj vsem, ki tu počivajo — —“

Mir, da — mir! Kdo to govori? Kdo je kalil mir in kdo je napravljajal prepir med slogo?

In spomnil sem se na besede: „Ne, hoteli so zbor uničiti. Intrigirali so. Rovali so zoper mene. Pojdem! Obljubil sem in hočem pokazati, da imam trdno voljo in da ne delam sebi v dobiček.“

„Mir in pokoj vsem, ki tu počivajo.“ Da, tu je mir, ker do sem ne sega vaša moč. Pod zemljo je mir, ker ga niste v stanu kaliti!

Umirali so zadnji akordi pesmi. Pevci, ki jih je sam vežbal, so mu izkazali zadnjo čast! —

Zapiral se je drugi grob v kratkem času! Bobnelo je kamenje na rakev, in odmevali so zamolkli udarci. Njih glas je bil votel, in zazdelo se mi je, da hočejo ti udarci nekaj povedati . . .

Grob se je zapiral vedno bolj in bolj, gomila je naraščala.

Končano je! — Med deževjem je zapihal veter in ko je obšel gomilo, je čudno zazvenel njega glas.

Zdelo se mi je, da čujem glas, ki mi pripoveduje še čudne dogodb o dveletnem službovanju učitelja-trpca, ki ni klonil duha, ni omadeževal svoje časti in značaja in je moral mnogo, mnogo pretrpeti, dokler ni našel miru tam, do kjer ne sega njih moč . . .

Prepozno je! Krivice niste v stanu več poravnati! Nekaj kakor umor leži na vaši vesti!

Pravica v Istri!

V Istri smo tako srečni, da ni potrdil deželni odbor štirinajstim slovanskim občinam proračunov za l. 1911. S tem so ustavili tem občinam vse dohodke, ker vse te občine nimajo pravice pobirati občinske doklade. Prišle so zaradi tega v hudo stisko, ker nimajo s čim pokrivati svojih rednih in izrednih stroškov. In v „Edinosti“ od 24. marca t. l. čitamo, da je izdala neka občina ta-le razglas:

„Proračuni za l. 1911. še niso potrjeni. Zaradi tega se ustavlja vsa izplačila, kakor: a) zapadli obroki; b) šolski pavšali; c) čuvajnine; d) razne dnevnice; d) podpore ubogim; in sicer do preklica.“

Marsikomu se zdi čudno in trdosrčno to, a kdor pomisli, mu mora biti umljivo; zakaj kdor nima dohodkov, mora ustaviti izplačevanja: saj je vsakemu znan pregovor, ki pravi: „Tam, kjer nič ni, še vojna ne vzame.“

Prizadete so, oziroma bodo tudi šole teh občin, ker so zaradi deželnegea zakona istrske občine dolžne staviti in vzdrževati šolska poslopja in njih opravo ter plačevati stroške za snajenje, kurjavo in druge potrebnosti v šoli, tako da dežela ne plačuje nič drugega kot učiteljstvo in učila. Občine so torej ustavile, oziroma ustavijo pavšale, s katerimi se plačuje snajenje, kurjava, tiskovine, kreda, črnilo i. dr. To so opravila, ki bi jih imeli opravljati šolski slugi. Ker pa bi narasli stroški, ako bi se postavilo na vsaki šoli slugo, dovoljuje deželni zakon, da oskrbujejo ta opravila šol. voditelji proti po c. kr. okrajnemu šol. svetu določeni odškodnini (§ 18. dež. zak. z dne 30. marca 1870, št. 20.).

V našem listu smo že povedali, da zaradi tega niso obvezani šol. voditelji oskrbovati opravila, izvirajoča iz pavšala, in je nekoliko šol, kjer ne oskrbujejo teh opravil. Ako je pa komu občina sedaj ustavila izplačevanje pavšala, je najenostavnejše, ako tudi on ustavi oskrbovanje teh opravil. Razume se, da to mora naznaniti občini in potem okrajnega deželnemu šolskemu svetu. —

S tem ostane šola brez krede, brez črnila in drugih potrebščin, a je v malo dneh toliko zamazana, da je nemogoče poučevati v njej iz zdravstvenih ozir. Okrajni in deželni šolski svet sta ravno oblastniji, katerih dolžnost je, da skrbita, da ne nastanejo take razmere in dolžnost je okrajnih zdravnikov, da v takih razmerah takoj ustavijo šolski pouk. Tudi je dolžnost deželnegea šol. sveta, da skrbí, da se redno izplačujejo vsi stroški za šolo (§ 40. dež. šol. zakon z dne 27. julija 1875, 18). V normalnih razmerah mu je to lahko, ker ako noče katera občina pokrivati stroškov za šolo, se ji sekvstrira naklade pri davkarji, kar je pa v tem slučaju nemogoče; ker pa ne preostane c. kr. nametniku nič drugega, kakor da ustavi pouk na dotičnih šolah za nedoločen čas ali pa da poskrbi, da deželni odbor izvrši svojo dolžnost in potrdi preudarke prizadetih občin, ker tu gre za stroške, ki jih mora občina preudariti v isti meri, kakor ji je določil okrajni šolski svet. Žal, da v nekaterih občinah niso ti stroški sistemizirani po okrajnem šolskem svetu. Koprski jih je določil s svojim odlokom dne 28. oktobra 1910, št. 903, a so bile nekatere občine v svoji maniji, da nasprotujejo šolstvu in učiteljstvu, toliko kratkovidne, da so se pritožile proti temu. Upamo, da sedaj lahko uvidijo same to kratkovidnost.

Kakor smo prej rekli, bi lahko deželni šol. svet ustavil pouk na prizadetih šolah za dlje časa. V tem slučaju pa morajo nastopiti starši in se pritožiti pri ministru. Nadejamo se, da se dobi tudi dovoljno število državnih poslancev, ki bodo v državnem zboru interpellirali ministra za bogočastje in nauk; zakaj saj je on dolžan skrbeti, da se vrši državni zakon, ki določuje, da morajo vsi otroci od 6.—14. leta biti deležni pouka ljudske šole.

Vemo, da ne pojde vsa zadeva tako gladko, kot se jo popiše, in vemo, da bo marsikateri voditelj imel sitnosti in neprijetnosti, a vemo, da je vse to v borbi za obstanek in pravice našega naroda v Istri, in vemo, da v tem oziru ni še nikdar istrsko učiteljstvo pozabilo svoje dolžnosti!

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za šolski okraj Rudolfovo zboruje v nedeljo, 2. aprila t. l. ob pol 2. uri popoldne v dekliški šoli v Rudolfovem po tem vzporedu: